

Bogdan Stojsavljević

POVIJEST SELA

(Hrvatska — Slavonija — Dalmacija
1848—1918)

Prosvjeta, Zagreb 1973, 395 + 32 stranice

Knjiga »Povijest sela« ima dvadeset i sedam poglavlja. U prvih dvadeset i šest obrađene su Hrvatska i Slavonija, a u posljednjem Dalmacija. Poglavlja autor započinje iznošenjem nekoliko osnovnih misli o izvjesnom problemu da bi zatim naveo niz primjera na kojima taj problem analizira. Pored opisa i pojedinih primjera Stojsavljevića pruža mnoštvo podataka, ilustracija i crteža, kojima argumentira svoju deskripciju, a čime čitaoca motivira na praćenje teme i stvara dojam temeljitosti.

U prvom poglavlju govori o tropskom sistemu, u drugom, trećem, četvrtom i petom, o problemu odnosa vlastele i seljaštva na primjerima sukoba oko šuma i pašnjaka (pokazujući i tok pojedinih segregacionih parnica). U nekoliko poglavlja obradio je raspadanje kućnih zadruga, s aspekta promjene patrijarhalnih odnosa u periodu akumulacije kapitala i prodiranja inovacija u poljoprivredu. On zapaža da su doseljenici (Mađžari, Česi i drugi) imali važnu ulogu u širenju upotrebe pojedinih alata i strojeva u poljoprivredi. Oslanjajući se na dostupne izvore Stojsavljević opisuje ne samo proces ulaska seljačkog gospodarstva u kapitalističke odnose, koji je pratilo i zaduživanje seljaka, nego te procese analizira i iznutra. Tako opisuje ili citira tadašnje suvremenike, način života u porodici — udaju, oporuku, čak i jela koja su seljaci pripremali na svojim skromnim trpezama.

Stojsavljević u ovoj knjizi pruža čitaocu materijal i o nekim uzrocima migracije (pečalbe) seljaštva, socio-kulturnim faktorima raspada seljačkog društva i stvaranja klasnih odnosa u selu. To je bilo popraćeno i formiranjem gospodarskog društva, osnivanjem poljoprivrednog školskog središta u Križevcima, pokretanjem seljačkih novina i sl., kao institucionalnim oblicima izraslim na novim društvenim odnosima u selu i poljoprivredi.

Po naslovu knjige Bogdana Stojsavljevića čitalac očekuje nizanje kronoloških činjenica o transformaciji slavon-

skih, dalmatinskih i hrvatskih sela u periodu prodora kapitalizma na selo i poljoprivredu, ali ih u knjizi ne nalazi. U knjizi nema ni cjelovitijeg sagledavanja društvenih promjena u agraru i njihove temeljite analize u periodu raspada autarhičnog seljaka i poljoprivrede, kućnih zadruga i patrijarhalne porodice, industrijalizacije sela i agrarne revolucije. Ona je zapravo rezultat prikupljanja i sistematiziranja građe iz naše agrarne prošlosti, koja tek treba da posluži temeljitijim sociologijskim analizama društvenih procesa u našem društvu krajem XIX i početkom XX stoljeća. To, naravno, ne umanjuje vrijednost knjige, nego joj naprotiv pridonosi. Ona predstavlja sistematiziran dokumentacioni materijal napravljen na temelju mnoštva podataka i izvora i kao takvu treba je prihvatiti.

Na kraju, mogli bismo reći da je »Povijest sela« vrijedan sakupljen materijal za analizu prilika u selu druge polovice 19. i početka 20. stoljeća.

Ivan Cifrić

Lazo Antić

SAMOUPRAVNE INTERESNE ZAJEDNICE I NJIHOVA DRUŠTVENO-EKONOMSKA FUNKCIJA

Globus, Zagreb 1974, 198 stranica

Krupan i odgovoran društveni zadatak: osnivanje samoupravnih interesnih zajednica, njihovo funkcioniranje na stvarnim društveno-ekonomskim odnosima, tema je Antićeva razmatranja. Ovaj pionirski napor svakako je značajan prilog sveobuhvatnom društvenom zadatku — procesu formiranja društva na novim, samoupravnijim, principima.

Podijeljena u sedam poglavlja, od kojih su prva četiri na neki način pregled društvene i teorijske baze na kojima samoupravne interesne zajednice počivaju, a ostala tri govore o njihovim oblicima i sadržajima, knjiga je zapravo podijeljena u dva dijela. U uvodnom poglavlju *Zadovoljavanje zajedničkih i općedruštvenih potreba* autor klasificira ukupnu društvenu aktivnost kao proizvodnu i neproizvodnu. Neproizvodne djelatnosti dijeli prema mogućnosti za-